

VESTIGIA

Archeologie & Cultuurhistorie

**Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de herontwikkeling van het plangebied
Parallelweg-Noord 10, Valkenswaard, gemeente Valkenswaard**

Een Inventarierend Veldonderzoek door middel van proefsleuven

V2079

Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de herontwikkeling van het plangebied Parallelweg-Noord 10, Valkenswaard, gemeente Valkenswaard

Een Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven

Rapportnummer: V2079

Projectnummer: V20-4572

ISSN: 1573 - 9406

Status en versie: Definitief, versie 2.0

In opdracht van: Gebr. Van Stiphout Projectontwikkeling B.V.

Rapportage: D. Ijdo, J. Kerpentier-McDonald, C.W. Koot

Plaats en datum: Amersfoort, 8 april 2021

Niets uit dit werk mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vestigia BV

Administratieve gegevens

Projectgegevens	
Initiatief	Woningbouw
Toponiem / locatie	Parallelweg Noord 10
Plaats	Valkenswaard
Gemeente	Valkenswaard
Provincie	Noord-Brabant
Opdrachtgever	Gebr. Van Stiphout Projectontwikkeling B.V. Jan Tinbergenstraat 2 5491 DC Sint-Oedenrode
Contactpersoon opdrachtgever	M. Merks
Oppervlakte plangebied	0,62 ha
Diepte grondwerkzaamheden	Overwegend tot 1,0 m -Mv
Huidig grondgebruik	braakliggend
Onderzoeksmelding	4931583100
Soort onderzoek	Inventariserend veldonderzoek-proefsleuven
Oppervlak proefsleuven	526 m ²
CMA/AMK-status	n.v.t.
Status Archeologische Beleidskaart, gemeente Valkenswaard	Categorie 4; gebied met hoge verwachting
RD-centrumcoördinaten van het plangebied	160.430/374.010
Kaartblad (1:25.000)	57E
Kadastrale gegevens	Valkenswaard, sectie B, perceelnummers 2422, 2423, 2676 en 3398
NAP-hoogte maaiveld	Ca. 24,0 m +NAP
Geomorfologische context	dekszandrug
Bodem	Hoge zwarte enkeerdgrond
Grondwaterkundige gegevens	Grondwatertrap VII
Uitvoerder en documentatie	Vestigia BV <i>Archeologie & Cultuurhistorie</i>
Uitvoering archeologisch veldwerk	12 januari 2020
Projectleider/Senior archeoloog	C.W. Koot (53020204)
Projectmedewerkers	J. Kerpentier-McDonald (41889071) D. Ijdo (KNA-archeoloog, 87431638) T. van Someren T. Luijten (Mechanisch grondverzet)
Uitvoering onderzoek	Januari 2021 - juni 2021 (voorbereiding t/m deponering)
Bevoegd gezag	Gemeente Valkenswaard E.G.M. van den Boom De Hofnar 15 5554 DA Valkenswaard
Adviseur Bevoegd Gezag	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant (ODZOB) R. Berkvens Postbus 8035 5601 KA Eindhoven
Verantwoordelijk depot	Provinciaal Depot Bodemvondsten (PDB) Noord-Brabant Waterstraat 16 5211 JD 's-Hertogenbosch
Contactpersoon	M. Meffert
Gecontroleerd door C.W. Koot	senior archeoloog d.d. 11 maart 2021
Beoordeeld door	Gemeente Valkenswaard d.d. 31 maart 2021
	Depothouder... d.d.

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens	2
Samenvatting	4
1. Inleiding.....	5
1.1 Plangebied en projectomgeving.....	5
1.2 Doel van het onderzoek.....	5
1.3 Onderzoekseisen en -vragen.....	5
1.4 Leeswijzer	6
2. Landschappelijk en archeologisch kader	7
2.1 Landschappelijke context.....	7
2.2 Archeologische context.....	9
2.3 Cultuurhistorische context	9
2.4 Gespecificeerde archeologische verwachting.....	11
3. Onderzoeksmethode.....	12
3.1 Voorbereiding en veldwerk	12
3.2 Uitwerking en rapportage	13
3.3 Medewerkers onderzoek	13
4. Resultaten veldonderzoek	14
4.1 Landschap en bodem.....	14
4.2 Sporen en structuren.....	15
4.3 Vondsten en monster	20
5. Conclusies en beantwoording onderzoeksvragen.....	22
5.1 Conclusies onderzoek	22
5.2 Recapitulatie PvE-onderzoeksvragen	22
6. Waardering en AMZ-advies.....	25
Literatuur en digitale bronnen,.....	27
Afbeeldingen, kaarten en bijlagen.....	27
Kaart 1	29
Kaart 2.....	30
Kaart 3.....	31
Bijlage 1	32

Samenvatting

In opdracht van Gebr. Van Stiphout Projectontwikkeling B.V., heeft *Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie* een archeologisch onderzoek uitgevoerd in de vorm van een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P). Het veldwerk is verricht in het plangebied Parallelweg-Noord 10 d.d. dinsdag 12 januari in de gemeente Valkenswaard (Kaart 1). Op het Bestemmingsplan voorontwerp (2020-01-07) heeft het de dubbelbestemming Waarde-Archeologie 5. Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Valkenswaard ligt het plangebied echter in een gebied met een hoge archeologische verwachtingswaarde (Waarde - Archeologie 4), vanwege de aanwezigheid van een es- of plaggendek. Het beleid voor deze categorie schrijft voor dat bij bodemingrepen groter dan 500 m² en dieper dan 30 cm -mv, of 0,5 m -mv ter plaatse van esdekken, een archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd. Het oppervlak te verstoren grond voor het uitgraven van de bouwkuipen en is ongeveer 3500 m² en de diepte daarvan reikt tot 0,8 m -mv, voor de nutsvoorzieningen zal tot 1,5 m -mw worden gegraven en voor de parkeerkeerder nog dieper.

Tijdens dit veldwerk is zijn enkele recente sporen gedocumenteerd van het agrarisch landgebruik in de Nieuwe Tijd, maar is geen archeologische vindplaats bestaande uit concentratie grondsporen en vondsten van een huisplaats, nederzettingsterrein, kampement of grafveld aangetroffen. De vindplaats van het agrarische cultuurlandschap uit de Nieuwe Tijd is niet behoudenswaardig.

De resultaten van het onderzoek worden in dit rapport beschreven. De gedocumenteerde vondsten en sporen (inclusief bodemlagen) zullen (conform de KNA 4.1, OS11, -12 en -16) worden beoordeeld op hun potentie voor het beantwoorden van de in het PvE gestelde vragen.

Aangezien geen archeologische vindplaats verscholen gaat in de ondergrond van het plangebied behoeft geen waardering te worden uitgevoerd conform Bijlage IV van de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1). Derhalve luidt de conclusie dat het voorgenomen bouwplan kan worden uitgevoerd zonder aanvullende randvoorwaarden vanwege de gemeentelijke archeologische monumentenzorg.¹

---

¹ Het conceptrapport is voor de gemeente Valkenswaard beoordeeld door J. Bosman van de SRE-Milieudienst; Advies Archeologische Monumentenzorg 2021-nr. 101.

1. Inleiding

1.1 Plangebied en projectomgeving

In opdracht van Gebr. Van Stiphout Projectontwikkeling B.V heeft *Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie* een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) uitgevoerd. Het veldwerk is verricht in het plangebied Parallelweg-Noord 10 Valkenswaard in de gemeente Valkenswaard (Kaart 1). Op het Bestemmingsplan voorontwerp (2020-01-07) heeft het de dubbelbestemming Waarde-Archeologie 5.² Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Valkenswaard ligt het plangebied echter in een gebied met een hoge archeologische verwachtingswaarde (Waarde - Archeologie 4), vanwege de aanwezigheid van een esdek. Het beleid voor deze categorie schrijft voor dat bij bodemingrepen groter dan 500 m² en dieper dan 30 cm -mv, of 0,5 m -mv ter plaatse van esdekken, een archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd.³ Het oppervlak te verstoren grond voor het uitgraven van de bouwkuipen en parkeerkelder is ongeveer 3500 m² en de diepte daarvan reikt tot 0,8 m -mv, voor de nutsvoorzieningen zal tot 1,5 m -mw worden gegraven en voor de parkeerkelder nog dieper.

In het plangebied kunnen resten uit het Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd aanwezig zijn. Tijdens het booronderzoek zijn geen directe aanwijzingen voor de aanwezigheid van een vindplaats gevonden. Er wordt verwacht dat in het plaggendek waarschijnlijk uitsluitend resten gerelateerd aan agrarische werkzaamheden uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aanwezig zijn. Onder het plaggendek kunnen resten uit het Neolithicum tot en met de Vroege Middeleeuwen aanwezig zijn. Deze zijn waarschijnlijk gerelateerd aan agrarische nederzettingen.

Het doel van dit IVO-P was het vaststellen en documenteren van (al dan niet behoudenswaardige) archeologische resten, het aanvullen en toetsen van de eerder voor het plangebied opgestelde gespecificeerde archeologische verwachting op basis van de onderzoeksvragen in het Programma van Eisen, het definiëren en interpreteren van de archeologische vindplaatsen en het waarderen hiervan volgens de Bijlage IV van de KNA (versie 4.1). Op basis hiervan zal door de gemeente Valkenswaard een selectiebesluit in het kader van de archeologische monumentenzorg worden genomen. Voor de bovenomschreven doelstelling dienen de onderzoeksvragen uit het Programma van Eisen (PvE) zo volledig mogelijk te worden beantwoord.⁴

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) was het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting, zoals geformuleerd in het bureauonderzoek en het programma van eisen. Wanneer een archeologische vindplaats wordt aangetroffen behoort die te worden gedefinieerd en gewaardeerd (specificatie Vs06). Dit de aard, de omvang, de diepteligging, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische grondsporen en vondsten.

1.3 Onderzoekseisen en -vragen

De volgende onderzoeksvragen zijn opgesteld:

1. Zijn binnen het plangebied één of meer archeologische vindplaatsen aanwezig?
2. Wat is de lithologische, lithogenetische en geologische bodemopbouw van het plangebied?

---

² https://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.0858.BPparallelwgNrd10-VO01/r_NL.IMRO.0858.BPparallelwgNrd10-VO01.html#NL.IMRO.PT.17528841a1784f0a8e01eac82aed426

³ Berkvens 2016, 31.

⁴ F. Roodenburg 2020.

3. Kan binnen het plaggendek en/of oude akkerlagen een stratigrafie worden onderscheiden? Vanaf wanneer is het plaggendek aangelegd?
4. In welke mate is het onderzoeksgebied verstoord?
5. Indien sporen en/of structuren aanwezig zijn, wat is de aard, omvang, datering, fasering en conserveringstoestand van de sporen en structuren?
6. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig en hoe is de conserveringstoestand van de verschillende vondstcategorieën?
7. Wat is de datering van de archeologische vondsten, tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij en hoe is de conserveringstoestand?
8. Indien archeologische resten afwezig zijn: wat is hiervoor de verklaring?

1.4 Leeswijzer

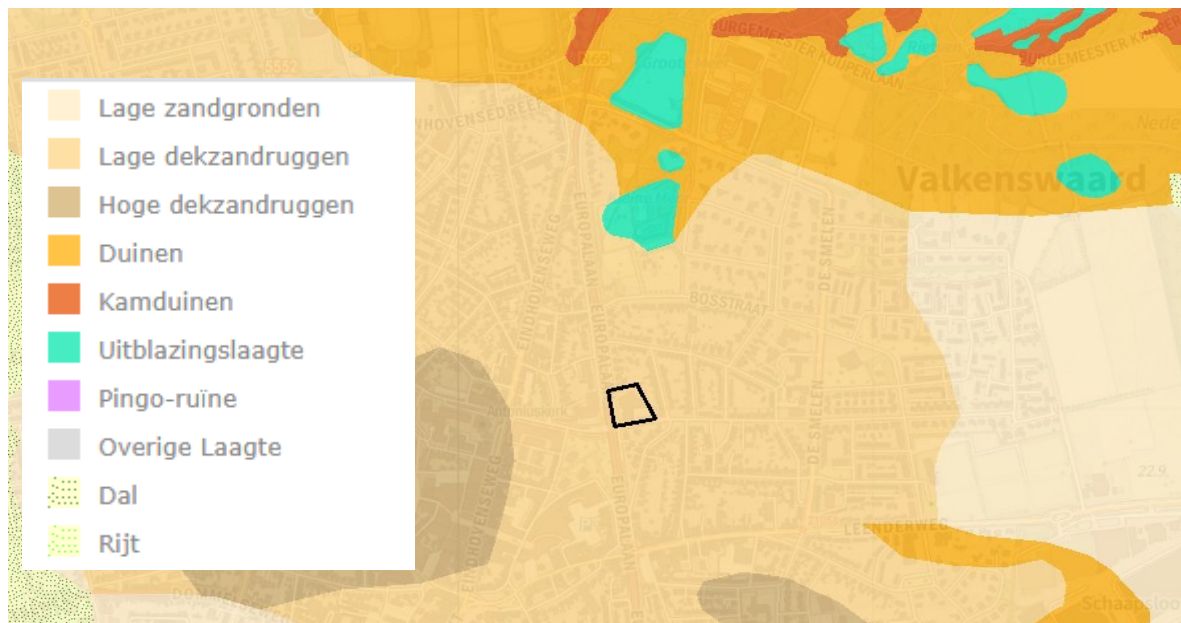
Het rapport gaat eerst in op het landschappelijk en archeologisch kader (hoofdstuk 2), waarna de onderzoeksmethode (hoofdstuk 3) en resultaten van het onderzoek aan de orde komen (hoofdstuk 4). Het rapport sluit af met een conclusie waarin de onderzoeksvragen worden beantwoord (hoofdstuk 5) en de waardering van de aanwezige archeologische bronnen, alsmede een AMZ-advies (hoofdstuk 6).

2. Landschappelijk en archeologisch kader

2.1 Landschappelijke context

Het plangebied ligt in de westelijke zijde van het archeologisch landschap 'Roerdalslenk'.⁵ De Roerdalslenk is een tektonisch dalingsgebied en is gedurende het Pleistoceen opgevuld met een dik pakket sedimenten. Ongeveer 26.000 jaar geleden brak de koudste fase van het Weichselien aan. Het toenmalige klimaat werd gekenmerkt door toendravegetaties waarin op grote schaal zandverstuivingen konden plaatsvinden. De hierdoor opgestoven dekzanden behoren tot de eolische afzettingen van de Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden.

Het plangebied maakt deel uit van een dekzandgebied tussen twee beekdalen, het beekdal van de Dommel en van de Tongelreep. Deze beekdalen bevinden zich respectievelijk ten westen en ten oosten van het onderzoeksgebied.⁶ Op de Erfgoedkaart van de A2- en Kempengemeenten, op de kaart Fysisch Landschap, is het plangebied gekarteerd in een zone met lage dekzandruggen, het gebied Valkenswaardse Akkers (Afbeelding 1). De hoogte van het maaiveld in het plangebied ligt tussen 24,0 tot 24,3 m +NAP volgens het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).⁷ De hoogteligging van het maaiveld is toegenomen omdat door plaggenbemesting grond is opgebracht.

Afbeelding 1: Kaart Fysisch Landschap van de Erfgoedkaart van de A2 en Kempengemeenten. Bron: figuur 5 van Roodenburg 2020.

Op de digitale Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, is het plangebied gekarteerd in een bebouwd gebied, de dorpskern van Valkenswaard.⁸ Op basis van de ligging van het plangebied in een voormalig akkergebied wordt het bodemtype hoge zwarte enkeerdgronden verwacht, ontwikkeld in leemarm of zwak lemig fijn zand verwacht.⁹ Enkeerdgronden zijn vanaf de Late Middeleeuwen ontstaan door een jarenlange bemesting met potstalmest verrijkte heideplaggen. Hierdoor is een meer dan 50 cm dik plaggendek gevormd. Dit heeft een conserverende werking op een onder het plaggendek mogelijk aanwezige podzolbodem en op archeologische waarden in deze podzolbodem en in de top van de C-horizont.¹⁰

⁵ Rensink e.a. 2015.

⁶ Van Diepen en Hagens 2017.

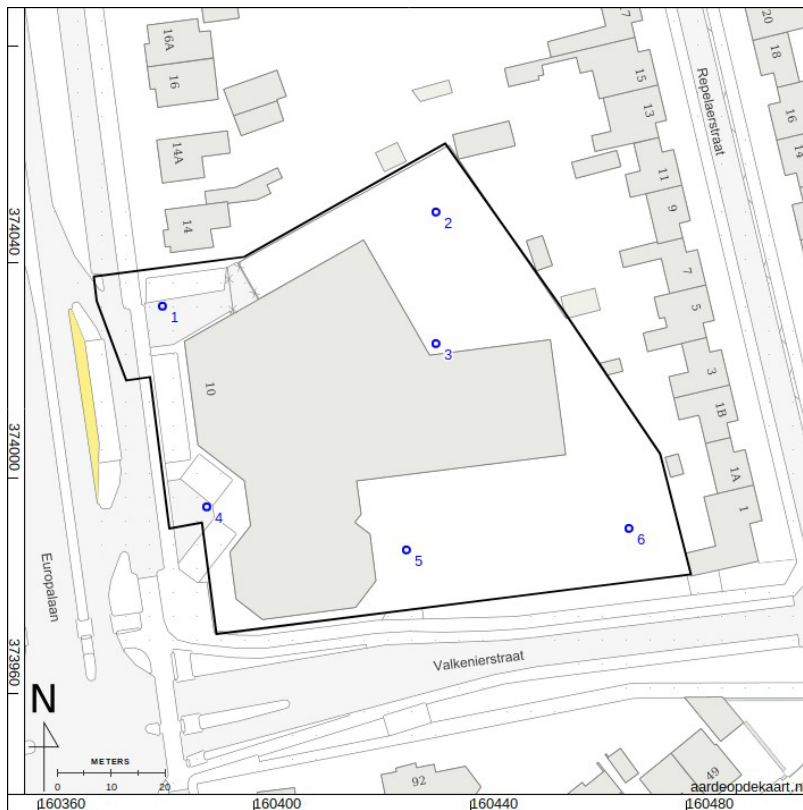
⁷ Zie PvE, figuur 6 (Roodenburg 2020).

⁸ Alterra 2014.

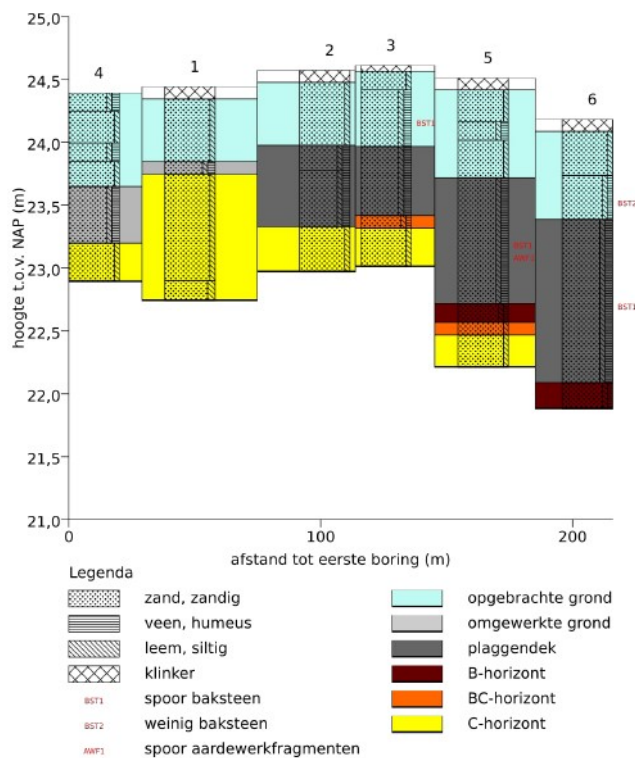
⁹ <https://atlas.odzob.nl/erfgoed/>.

¹⁰ Stichting voor Bodemkartering 1972.

Afbeelding 2: Boorpuntenkaart van eerder uitgevoerd archeologisch booronderzoek. Bron: figuur 7 van Roodenburg 2020.

Afbeelding 3: Dwarsprofiel met interpretaties. Bron: figuur 8 van Roodenburg 2020.

Het booronderzoek in het plangebied heeft de aanwezigheid van een plaggendek onder een recente ophooglaag bevestigd.¹¹ Het westelijk deel van het plangebied heeft mogelijk een hogere ligging gehad, aangezien daar het plaggendek is verdwenen. Het is mogelijk afgegraven omdat bij boring 1 de top van de C-horizont hoger ligt dan bij de oostelijke boringen (Afbeelding 2 en Afbeelding 3).¹²

2.2 Archeologische context

In het qua archeologisch gravend veldwerk nooit eerder onderzochte plangebied liggen geen archeologische waarnemingen en geen (delen van) archeologische terreinen. Evenmin staan bekende (ondergrondse) bouwhistorische waarden geregistreerd. Op 140 m ten westen van het plangebied bevindt zich de historische dorpskern van Valkenswaard; een AMK-terrein met een hoge archeologische waarde, waarin vooral archeologische sporen en vondsten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aanwezig zijn en worden verwacht.¹³ In het onderzoeksgebied zijn diverse gecombineerde bureau- en booronderzoeken uitgevoerd. Uit deze onderzoeken blijkt dat het noordoostelijke deel van Valkenswaard een voormalig akkergebied is geweest. In een proefsleuvenonderzoek en opgraving aan de Unastraat op 470 m ten noordwesten van het plangebied werden resten van erfafscheidingen gevonden (paalkuilen en greppels) uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd.¹⁴ Uit de onderzoeken bleek ook dat door recente bodemingrepen diepe verstoringen hebben plaatsgehad. Zo is in het hele onderzoeksareaal slechts in een deel van de locatie Unastraat en de locatie Kreijenbeek (op ca. 450 m ten oosten van het plangebied) de bodem intact gebleven. In de Kreijenbeek betrof het hier een veldpodzolbodem, in de Unastraat een enkeerdgrond. Er is dus een grote kans dat ook het plangebied (deels) verstoord is geraakt.

Het plangebied bevindt zich langs de route van het geallieerde offensief *Market-Garden*. Deze operatie had als doel om een serie bruggen in Zuid-Nederland te veroveren tot en met de Rijnbrug in Arnhem om daarmee een toegang te krijgen naar Duitsland te noorden van de Rijn. Op 17 september 1944 werd hierbij Valkenswaard en omgeving bevrijd.

2.3 Cultuurhistorische context

Het dorp Valkenswaard is ontstaan in de Late Middeleeuwen. De oudste vermelding van het dorp als 'Werede' dateert uit de 1e kwart 13e eeuw.¹⁰ Later wordt het dorp Verkensweerd genoemd naar de varkensmarkt die in het dorp gehouden werd. In de 18^e eeuw staat Valkenswaard bekend om de vele valkeniers die in veel hoven en adellijke families in Europa worden ingehuurd.

Het plangebied ligt lange tijd in een akkergebied ten noordoosten van Valkenswaard.¹⁵ Het gebied wordt Hoge Braken genoemd. Dit is waarschijnlijk een laatmiddeleeuwse ontginning aan de rand van de Nederheide. In 1402 wordt het gebied vermeld als 'die hostat op Nuwelijnt gelegen in die Brake'. Dit kan worden vertaald als 'Hofstad bij nieuw ontgonnen akkerland op heidegrond'.¹⁶ Op een reconstructiekaart (gemaakt door de heer H. Melotte) die de situatie rond 1500 weergeeft, ligt het plangebied in het landbouwgebied tussen de landwegen naar Geldrop en Aalst, op circa 70 m ten noordwesten van de Hoeve Die Braken (Afbeelding 4).¹⁷ Op de kadastrale minuutkaart uit de periode tussen 1811 en 1832, maakt het plangebied deel uit van het landbouwgebied (Afbeelding 5).

---

¹¹ Beckers 2020.

¹² Actueel Hoogtebestand Nederland 2018; Beckers 2020.

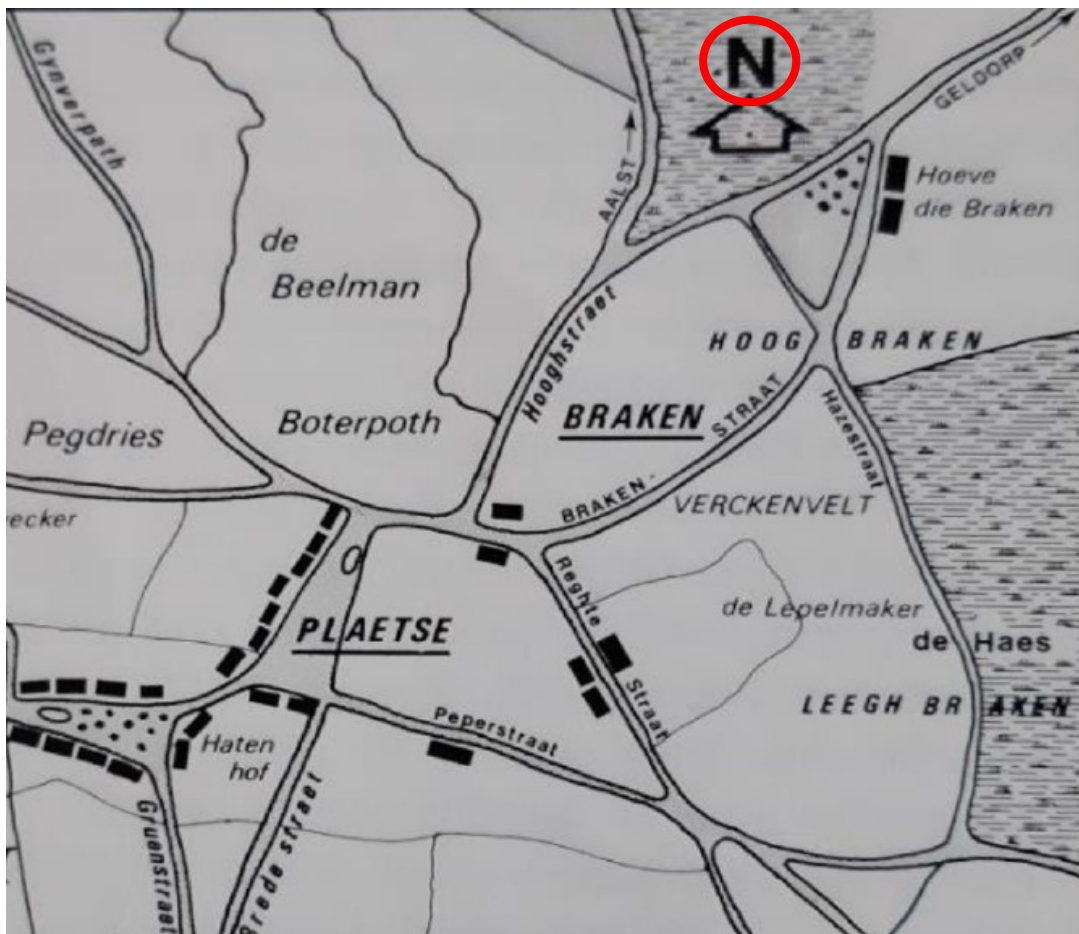
¹³ AMK-terrein 16.805.

¹⁴ Mostert 2015.

¹⁵ Van Diepen & Hagens 2017.

¹⁶ Van der Sijs 2010.

¹⁷ Peels 2019.

Afbeelding 4: Reconstructie van Valkenswaard en omgeving rond 1500 n. Chr., gemaakt door de heer H. Melotte. Het plangebied lag ter hoogte van de omcirkelde N. (Peels 2019). Opmerkelijk is de weergave van deze omgeving als een drassig areaal. Bron: Roodenburg 2020, figuur10.

Afbeelding 5: Locatie bij benadering van het plangebied op de kadastrale minuutkaart uit de periode tussen 1811 en 1832 ("Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed"; Valkenswaard, sectie B, blad 2). Bron: Roodenburg 2020, figuur 11.

In het begin van de 19^e eeuw is de percelingsstructuur heel anders dan de huidige percelingsstructuur. De zone waar het plangebied deel van uitmaakt, is volgens de bij de kaart behorende Oorspronkelijke Aanwijzende Tafelen in gebruik als bouwland.

In 1866 wordt de spoorlijn Eindhoven-Valkenswaard-Hasselt-Luik in gebruik genomen. Het tracé van deze spoorlijn ligt ter hoogte van de Europalaan. In 1974 is de spoorlijn opgeheven en daarna gesloopt.¹⁵ Op het Bonneblad van 1901 is ten westen van het plangebied de spoorlijn zichtbaar. Op de topografische kaart van 1953 is de Parallelweg Noord langs de spoorlijn weergegeven (fig. 13). In het westen van het plangebied staat een gebouw afgebeeld. Dit was vermoedelijk een chocolade- en suikerwerkenfabriek. In 1972 is dit gebouw gesloopt en is de huidige autoshowroom en garage in het plangebied gebouwd. In de periode na 1974 zijn de Europalaan en de Valkenierstraat aangelegd.

2.4 Gespecificeerde archeologische verwachting

Het PvE schetst voor het plangebied een archeologische verwachting op resten uit het Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd.¹⁸ Tijdens het booronderzoek zijn geen directe aanwijzingen voor de aanwezigheid van een vindplaats gevonden. Er wordt verwacht dat in het plaggendek waarschijnlijk uitsluitend resten gerelateerd aan agrarische werkzaamheden uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aanwezig zijn. Onder het plaggendek kunnen resten uit het Neolithicum tot en met de Vroege Middeleeuwen aanwezig zijn. Deze zijn waarschijnlijk gerelateerd aan agrarische nederzettingen.

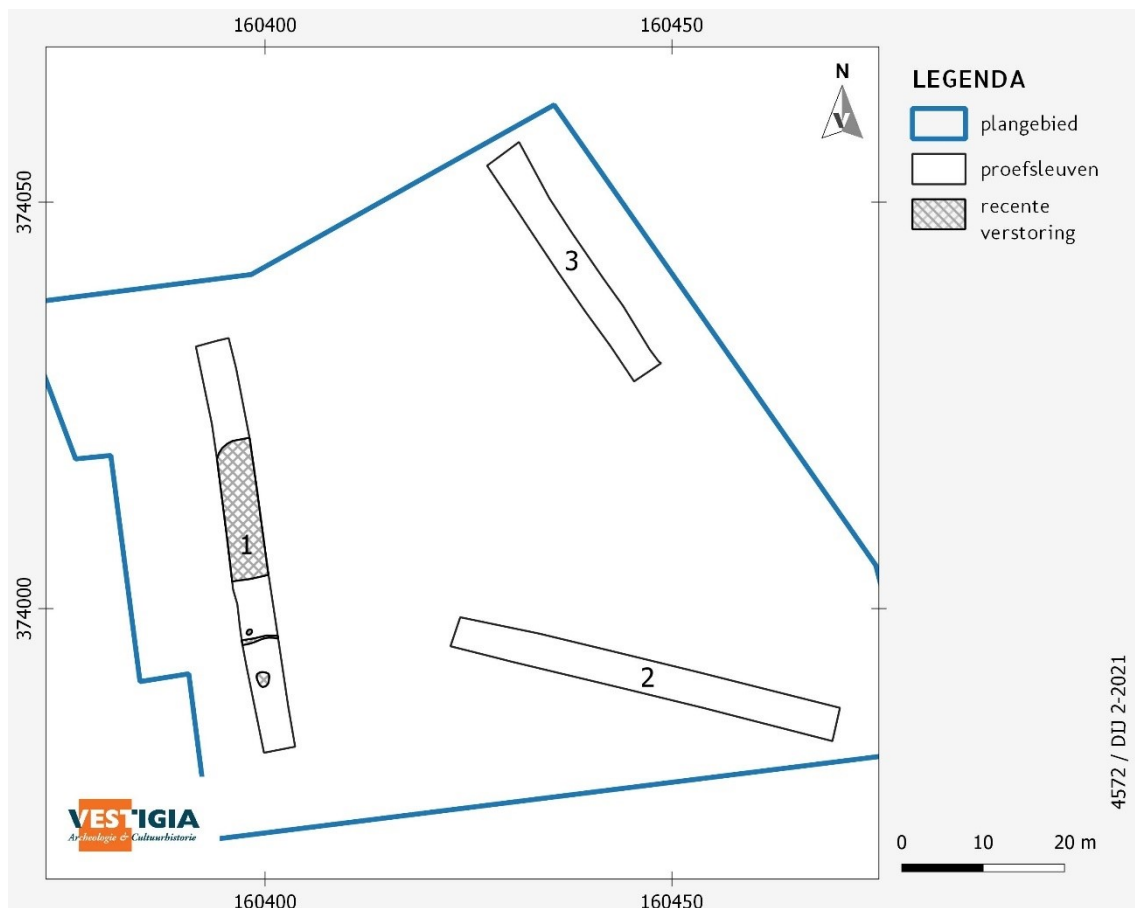
¹⁸ Roodenburg 2020, 11.

3. Onderzoeksmethode

3.1 Voorbereiding en veldwerk

Het onderzoek is uitgevoerd conform de KNA 4.1, het PvE en het kwaliteitshandboek van Vestigia. Tijdens het proefsleufonderzoek zijn drie proefsleuven gegraven, waarvan twee met een oppervlakte van 4 x 50 m (samen 400 m²) en één met een oppervlakte van 4 x 35 m (140 m²). Het gepland totaal oppervlak van de proefsleuven is 540 m². Dit is 8,7% van het plangebied. De nummering van de proefsleuven verschilt ten opzichte van die in het PvE. De nummering van de proefsleuven is in volgorde van graven. De proefsleuven zijn als volgt omgenummerd: proefsleuf 1 is proefsleuf 3, proefsleuf 2 is proefsleuf 1, en proefsleuf 3 is proefsleuf 2 (Afbeelding 6, Kaart 2).

- Proefsleuf 3 is gelegd ter plaatse van een locatie waar tijdens het booronderzoek een deels intacte bodem is aangetroffen. Deze proefsleuf is uiteindelijk 32,0 m lang.
- De bodem ter plaatse van proefsleuf 1 is op basis van de resultaten van het booronderzoek waarschijnlijk (grotendeels) verstoord. Dit wordt gecontroleerd door proefsleuf 2. Deze proefsleuf is 51 m lang.
- Ter plaatse van proefsleuf 2 is een dik plaggendek aanwezig die een natuurlijke laagte afdekt. De top van de ongeroerde bodem loopt waarschijnlijk in zuidoostelijke richting af. Proefsleuf 2 is zo gelegd dat het de laagte dwars zou moeten doorkruisen. Deze proefsleuf is uiteindelijk 48,5 m lang.

Afbeelding 6: De gegraven proefsleuven in het plangebied, waarvan de vlakdekkende bodemverstoringen zijn gearceerd. De drie proefsleuven beslaan een oppervlak van 526 m², oftewel een dekingsgraad van 8,5%.

De proefsleuven zijn aangelegd door een kraanmachine met gladde bak, onder begeleiding van een sr. KNA-archeoloog en tijdens het machinaal graven is de grond met een metaaldetector onderzocht op de

aanwezigheid van metalen voorwerpen. Er is machinaal schavenderwijs verdiept tot het dekzand. Vanaf de late middeleeuwen is de grond hier aanzienlijk opgehoogd om dit te kunnen gebruiken als akkerland. Dit opgebrachte plaggendek is afgegraven voor de vondstverzameling en om de aanwezigheid van grondsporen te controleren. Ter plaatse van vermoedelijke archeologische sporen is het vlak handmatig opgeschaafd en zijn de sporen zijn ingekrast. Het opgravingsvlak is vervolgens gefotografeerd, getekend, ingemeten en de stort is met een metaaldetector onderzocht op eventuele metaalvondsten. De sporen zijn beschreven en selectief gecoupeerd. Vondsten zijn per spoor verzameld en aanleg vondsten uit de bodemlagen zijn ingemeten. Van één paalkuil is een grondmonster genomen. Voor het fysisch geografisch onderzoek zijn conform het PvE profielkolommen onderzocht en beschreven. Het meetsysteem is met behulp van een GPS aan het RD coördinatenstelsel gekoppeld waardoor de hoogtematen van het opgravingsvlak en het maaiveld ten opzichte van het NAP zijn vastgelegd. Na afloop van het veldwerk zijn de proefsleuven dichtgegooid.

3.2 Uitwerking en rapportage

Na het veldwerk is een evaluatieverslag conform het PvE opgesteld¹⁹, maar aangezien geen sprake is van een vindplaats en veel vondstmateriaal is dit niet beoordeeld door de milieudienst SRE, de adviseur van het bevoegd gezag. Dit evaluatieverslag is ook gemaild naar het provinciaal archeologisch depot. De uitwerking heeft plaatsgevonden conform de in de beroepsgroep geldende richtlijnen vastgelegd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1, specificaties VS05 t/m -07) en conform het PvE. Alle informatie is aangemeld bij Archis en het E-depot en de documentatie is aangeleverd aan het provinciaal depot voor bodemvondsten van de provincie Noord-Brabant conform de daarvoor geldende normen en eisen in de KNA (versie 4.1, specificaties DS01 t/m -03 en DS05) en het van het provinciale depot.

3.3 Medewerkers onderzoek

Het veldwerk is uitgevoerd door J. Kerpentier-McDonald (KNA archeoloog MA), en D. Ijdo (KNA Archeoloog BA), en T. van Someren (stage-student), onder leiding van C.W. Koot (projectleider, senior KNA archeoloog) op 12 januari 2021. Het mechanisch hydraulisch graafwerk hierbij was in handen T. Luyten van Luyten Archeologisch Grondwerk. De technische uitwerking is verricht door D. Ijdo en J. Kerpentier-McDonald. Het vondstmateriaal is geanalyseerd door C.W. Koot. Het advies (conform KNA 4.1, specificatie VS07) is opgesteld door C.W. Koot. Een deel van de kaarten is vervaardigd door T. Beukelaar.

---

¹⁹ Roodenburg 2020, 24.

4. Resultaten veldonderzoek

De overzichtstekening (kaart 3) toont aan dat dat geen sprake is van een archeologische sporenconcentratie aan de Parallelweg Noord 10 en aanvullend daarop kan worden medegedeeld dat evenmin een vondstenconcentratie aanwezig is. Binnen het plangebied is wel een plaggendek aanwezig dat is ontstaan in de loop van de Nieuwe Tijd. De aanwezige paalsporen en greppels zijn te relateren aan de omgang met dit agrarisch cultuurlandschap. Tevens is een laagte of depressie aanwezig in het plangebied, die door de ontginning tot akkerland is geëgaliseerd. Hieronder zullen kort de waarnemingen worden gepresenteerd.

4.1 Landschap en bodem

De hierboven in hoofdstuk 2.1 geschetste bodemopbouw met een enkeerdgrond is geconstateerd in de proefsleuven 1 en 3. Ter illustratie hiervan is een profielkolom uit werkput 1 afgebeeld, met daarin de lagen (Afbeelding 7):

- (1)900 Opgebrachte grond, bouwzand;
- (1)910 Bouwvoor, donker grijs-bruin, Zs1, MF, h1, hk1
- (1)920 Plaggendek, bruin-grijs, Zs1, MF, h1, hk1 met onderin plaggen donker bruin, Zs1, MF, h1;
- (1)930 B-horizont, bruin, Zs1, MF;
- (1)940 C-horizont, geel, Zs1, MF, geoxideerd;
- (1)950 C-horizont, licht grijs, Zs3, Fe1, gereduceerd.

In de profielkolom is een verstoring in de bodemopbouw waargenomen in de vorm van een opgebrachte laag bouwzand. Deze laag is hier machinaal aangebracht na de sloop van de voormalige autogarage. Tijdens het aanleggen van het vlak in proefsleuf 1 zijn tevens verstoringen teruggevonden die het resultaat zijn van de sloop (Afbeelding 6).

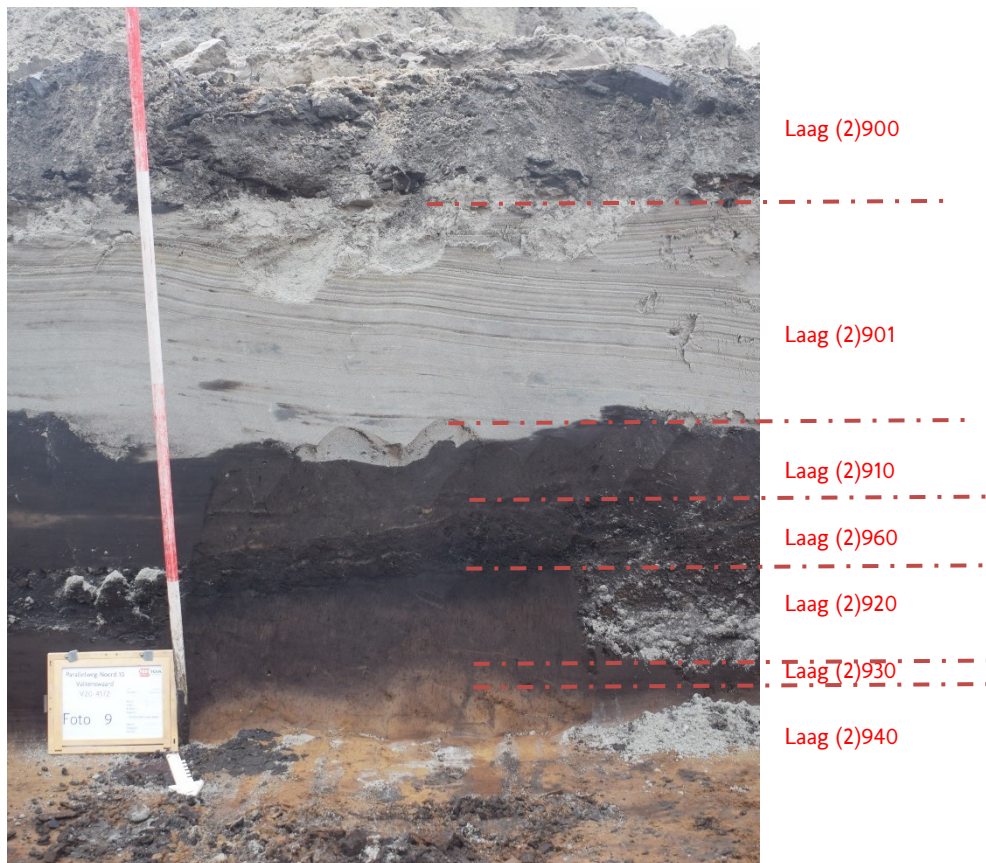
Afbeelding 7: Profielkolom van proefsleuf 1. Bron: Vestigia.

Het zuidoostelijk deel van het plangebied toont een andere bodemopbouw vanwege een laagte, waarvoor een profielkolom uit werkput 2 illustratief is ():

- (2)900 Recente verstoringlaag door de sloop van de autogarage;
- (2)901 Opgebrachte grond, bouwzand;
- (2)910 Bouwvoor, donker grijs-bruin, Zs1, MF, h1, hk1;

- (2)960 Deel van het plaggendek, zwarte, Zs1, MG, h3;
- (2)920 Deel van het plaggendek, bruin-grijs, Zs1, MF, h1, onderin geen plaggen waargenomen;
- (2)970 E-horizont, grijs, Zs1, MF (niet zichtbaar in Afbeelding 8);
- (2)930 B-horizont, bruin, Zs1, MF;
- (2)940 C-horizont, geel, Zs1, MF.

Het is niet gelukt om evident vast te stellen dat deze laagte een ven is geweest. De onderzijde van de laagte is niet vrijgelegd in de proefsleuf langs het profiel, dat was gezien de diepteligging onmogelijk binnen de breedte van de proefsleuf. Niettemin is met behulp van een boring vastgesteld dat de onderkant is gelegen op circa 3,80 m -mv, oftewel 20 m +NAP.

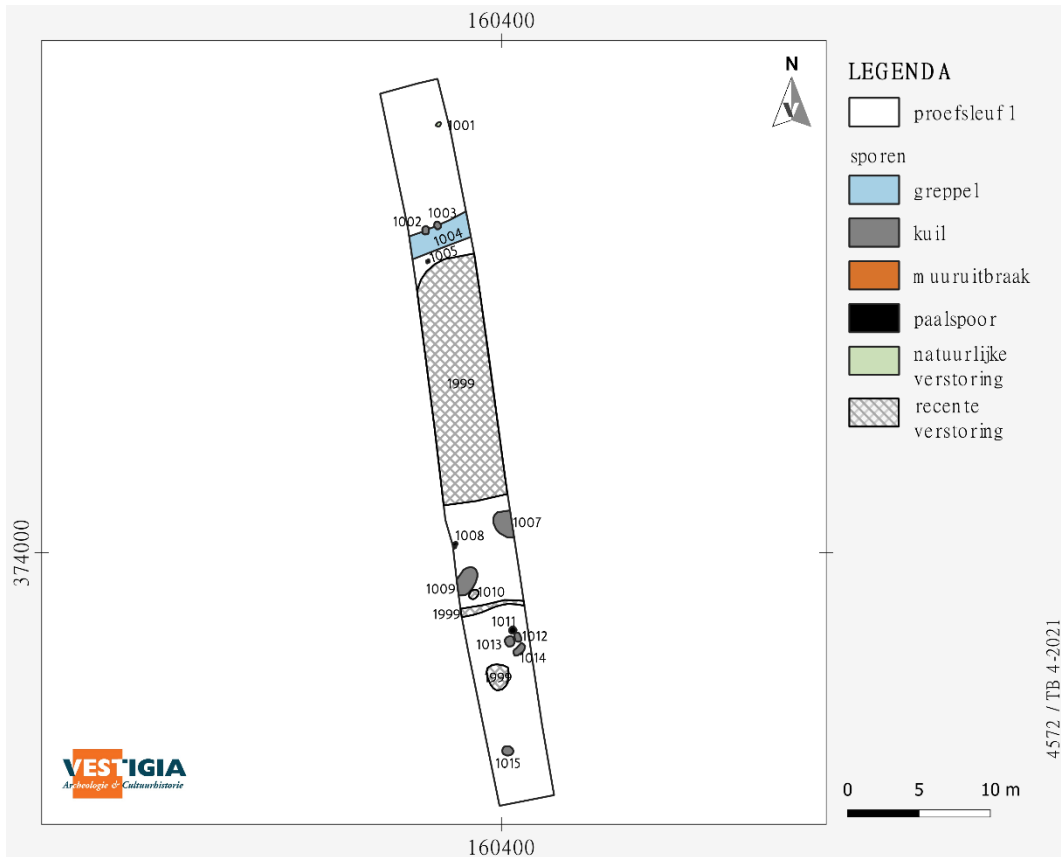
Afbeelding 8: Profielkolom van proefsleuf 2. Bron: Vestigia.

4.2 Sporen en structuren

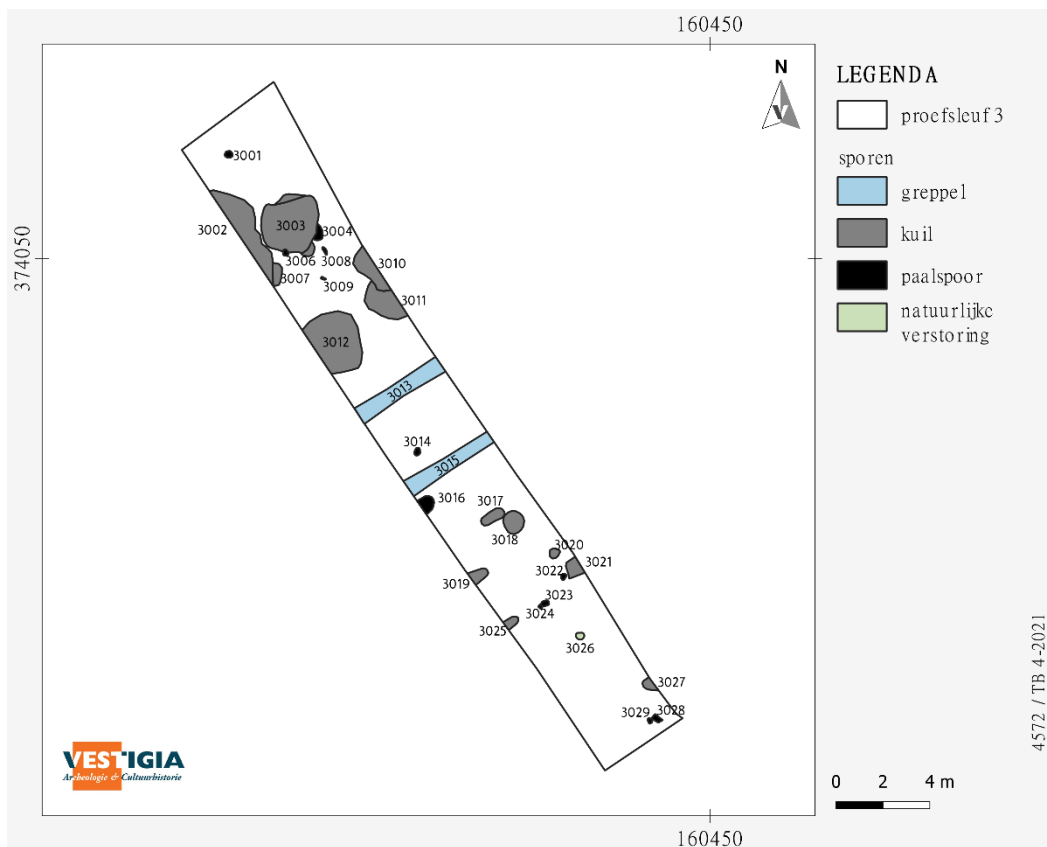
Tabel 1 biedt een overzicht van de sporen.

In proefsleuf 1 zijn paalsporen, kuilen, een greppel, en een vermoedelijke muuruitbraak (hiervan is een baksteen verzameld, industrieel) aangetroffen (Afbeelding 9). Van deze sporen zijn de greppel (S1004) en een kuil (S1007) gecoupeerd in het profiel. Hieruit werd duidelijk dat deze sporen vanuit of direct onder het plaggendek komen. De sporen dateren in de nieuwe tijd, midden tot laat, omdat in sommige sporen scherven van roodbakend aardewerk aanwezig zijn en de opvulling van de sporen overeenkomstig de grond in het plaggendek is. Zes sporen zijn gecoupeerd en hierdoor is één spoor als zodanig vervallen.

Afbeelding 9: De allesprekenkaart van proefsleuf 1.

Afbeelding 10: De allesprekenkaart van proefsleuf 3.

Proefsleuf 2 omvat geen sporen, ook niet langs de proefsleufwanden of in de depressie. Deze depressie is aanwezig over de gehele lengte van de werkput, dus circa 50 m, en is opgevuld met een donkergrijs tot zwart zand (laag 2960), waar boven nog eens het plaggendek is gelegen. Dit soort laagtes zijn vaak benut voor het aanleggen van waterputten of graven van drenkkuilen, maar binnen de proefsleuf zijn zulke sporen niet aanwezig. Een eventueel ven in de laagte zou aanleiding kunnen zijn geweest om dit soort waterwinvoorzieningen uit te graven. Enkele boringen zijn gezet in deze depressie en de onderzijde hiervan ligt op 20 m +NAP, ongeveer 1,75 m onder het opgravingsvlak. In het opgeboorde materiaal zijn geen waarnemingen van venige laagjes die wijzen op de aanwezigheid van een ven. Ter plaatse van de depressie is evenmin enig vondstmateriaal aanwezig. Niets wijst erop dat deze laagte is benut door menselijk handelen. De laagte is geëgaliseerd door het op te vullen met humeuze grond die ook zichtbaar is in het plaggendek. Zulke waarnemingen zijn ook verricht in het niet veraf gelegen Veldhoven, in het grote esdekonderzoek in het plangebied Veldhoven-Zilverackers.²⁰ Het is opmerkelijk dat deze zwarte teelaarde ook werd benut voor het dempen van een laagte. In de zojuist genoemde Veldhovense studie noemt Theuws het immense aantal van 60.000 kruiwagenvullingen om per hectare het plaggendek tot stand te brengen tussen ruwweg 1350 tot 1850. Het daar onderzochte akkergebied is 50 ha groot, oftewel een verplaatsing grond van circa 30.000.000 kruiwagens.²¹ In Noord-Brabant wemelt het van de plaggendekken of bolle akkers, wat het resultaat moet zijn van tientallen miljoenen kruiwagenladingen die minimaal twee maal zijn verplaatst. De plaggen moesten eerst worden gestoken en dan naar de stal gebracht om ze te vermengen met de mest, waarna ze vervolgens naar het land werden gebracht om de akkers te bemesten. En dan werd teelaarde voor een deel in een gat gegooid! Een op eerste gezicht niet zuinig omgaan met tijd en middelen, maar gezien de hierboven geschetste hoeveelheid grond die werd verplaatst is vermoedelijk het dempen van deze laagte een eitje geweest; niets waarover met zich druk maakte.

Proefsleuf 3 is met 3 m lengte ingekort tot 32 m, omdat de geplande put letterlijk begon bij een muur (omheining) en eindigde in de muur van een gebouw. Hierin lagen 29 sporen die zijn onverdeeld in kuilen, paalsporen en greppels (Afbeelding 10). De twee greppels zijn parallel aan elkaar uitgegraven. Zij zijn gecoupeerd langs de putwand (Afbeelding 11). Tussen deze greppels zijn geen sporen te zien van karrensporen of een basaal wegdek. Dat deze greppels een pad markeren is echter voorstelbaar en daarom is dit gecontroleerd met de historische kaart 1830 die als achtergrond is afgebeeld in de AlleSporenKaart (Kaart 3). Daarop is te zien dat deze greppels in 1830 niet bekend waren van een weg of pad. Evenmin vallen ze samen met de perceelgrens, maar ze liggen wel ten westen van een perceelgrens en de greppel in proefsleuf 1 ligt ten oosten weer in het verlengde van deze twee greppels. Het kan zijn dat het kadastrale perceel 104 van de kadastrale kaart 1830 aanvankelijk smaller was en wellicht aansloot op de perceelgrens ten oosten daarvan. In het profiel van de coupe over deze twee greppels zijn twee nieuwe paalsporen aangetroffen, die niet in vlak 1 zichtbaar waren. Greppel 3015 oversnijdt één van deze paalsporen.

Negen sporen in proefsleuf 3 zijn gecoupeerd en gedocumenteerd. In de grote kuilen (S3010, S3011 en S3003) zijn boringen gezet om vooraf te bepalen of het waterputten zijn. Uit de boringen blijkt dat de kuilen niet dieper zijn uitgegraven dan ongeveer 30-60 cm, dat is te weinig voor een waterput. Kuil S3003 is gecoupeerd. Dit lijkt veel eerder een zandwinningskuil te zijn geweest (Afbeelding 12). Naast kuil S3003 zat een grijze vlek (S3004). Na couperen bleek dit een paalspoor te zijn, dat vermoedelijk ouder is dan de overige sporen en zeer waarschijnlijk dateert van voor de aanleg van het esdek (Afbeelding 12). Er zijn geen andere sporen aangetroffen die hierop leken. In het zuiden van de werkput zijn S3026 en S3027 gecoupeerd. S3027 blijkt niks te zijn. S3026 wekt de indruk een natuurlijk fenomeen te zijn, maar de optie paalspoor mag niet worden uitgesloten.

Het merendeel van de sporen heeft de donkergrijze, humeuze grond van het plaggendek als vulling, en daaruit mag worden opgemaakt dat deze sporen niet oud zijn. Het weinige vondstmateriaal is vooral te plaatsen in de Nieuwe Tijd C (zie onder). Aangezien vier van de zes vondstnummers materiaal is uit de

---

²⁰ Theuws e.a. 2011.

²¹ Theuws e.a. 2011, 73.

sporen, zullen de meeste sporen ook dateren uit de Nieuwe Tijd C. De sporen liggen verspreid over het plangebied, zonder enige logische onderlinge samenhang zodat hieruit geen plattegronden of structuren kunnen worden herleid.

Deze sporen representeren dan ook geen archeologische vindplaats zoals die dienen te worden gekarteerd en gewaardeerd in het kader van de gemeentelijke archeologische monumentenzorg. Het enige mogelijke oudere paalspoor S3004 is een geïsoleerd fenomeen en daardoor ook geen te waarden vindplaats.

Afbeelding 11: De coupe van de twee greppels in proefsleuf 3; gemarkeerd door de rode pijlen met links S3015 en rechts S3013. De gele pijl wijst naar S3016. Bron: Vestigia.

Afbeelding 12: De coupes van het mogelijk oudere paalspoor S3004 (links) en de mogelijke zandwinningskuil S3003 (rechts). Bron: Vestigia.

proef-sleuf	vlak	spoor-nr.	vul-ling	spoor aard	diepte	tex-tuur	kleur	gevekt	opmerking
1	1	1001	0	verstoring, natuurlijk		Zs1	licht grijs	-	-
1	1	1002	0	kuil		Zs1	donker grijs-bruin	-	-
1	1	1003	0	kuil	18	Zs1	donker grijs-bruin	-	paalkuil?
1	1	1004	0	greppel	140	Zs1	donker grijs-bruin	-	-
1	1	1004	1	greppel	140	Zs1	grijs-bruin	geel	-
1	1	1004	2	greppel	140	Zs1	donkerbruin	-	-
1	1	1005	0	paalkuil		Zs1	donker grijs-bruin	geel	-
1	1	1006	0	muuruitbraaksleuf		Zs1	donker grijs-bruin	geel	-
1	1	1007	0	kuil	80	Zs1	geel	bruin	leemwinning
1	1	1007	1	kuil	80	Zs1	zwart	geel	leembrokken
1	1	1008	0	paalkuil		Zs1	donker grijs-bruin	geel	-
1	1	1008	1	paalkuil		Zs1	geel	donkergrijs	-
1	1	1009	0	kuil		Zs1	grijs	donkergrijs	-
1	1	1010	0	verstoring, recent		Zs1	grijs	bruin	-
1	1	1011	0	paalkuil	26	Zs1	licht grijs	grijs	-
1	1	1012	0	kuil		Zs1	grijs	donkergrijs	-
1	1	1013	0	kuil		Zs1	donker grijs-bruin	geel	-
1	1	1014	0	kuil		Zs1	grijs	donkergrijs	-
1	1	1015	0	kuil	2	Zs1	donker grijs-bruin	geel	-
1	102	1900	0	laag, ophoging		Zs1	licht bruin	grijs	bouwzand
1	102	1910	0	laag, (recente) bouwvoor		Zs1	donker grijs-bruin	-	-
1	102	1920	0	laag, cultuurlaag		Zs1	bruin-grijs	-	plaggendek
1	102	1920	1	laag, cultuurlaag		Zs1	donkerbruin	-	plaggen
1	102	1930	0	laag		Zs1	bruin	-	-
1	102	1940	0	laag		Zs1	geel	-	-
1	102	1950	0	laag		Zs3	licht grijs	-	-
1	1	1999	0	verstoring, recent		Zs1	grijs/zwart	-	-
2	103	2901	0	laag, ophoging		Zs1	licht grijs	geel/bruin	bouwzand
2	103	2910	0	laag, (recente) bouwvoor		Zs1	donker grijs-bruin	-	-
2	103	2920	0	laag, cultuurlaag		Zs1	bruin-grijs	-	plaggendek
2	103	2930	0	laag, natuurlijk		Zs1	bruin	-	-
1	102	2940	0	laag, natuurlijk		Zs1	geel	-	-
2	103	2960	0	laag, natuurlijk	175	Zs1	zwart	-	ven of depressie? reikt tot 20m +NAP
2	103	2970	0	laag, natuurlijk		Zs1	grijs	-	-
3	1	3001	0	paalkuil		Zs1	bruin	geel	-
3	1	3002	0	kuil		Zs1	donkerbruin-grijs	geel	vermoedelijk leem/zandwinning
3	1	3002	1	kuil		Zs1	donkergrijs	geel	-
3	1	3003	0	kuil	92	Zs1	donkergrijs	geel/bruin	leem/zandwinning
3	1	3003	1	kuil	92	Zs1	geel	donkergrijs	-
3	1	3003	2	kuil	92	Zs1	geel	grijs/bruin	leembrokken
3	1	3003	3	kuil	92	Zs1	geel	bruin	-
3	1	3003	4	kuil	92	Zs1	grijs	zwart	-
3	1	3003	5	kuil	92	Zs1	geel	-	-
3	1	3003	6	kuil	92	Zs1	donkergrijs	geel/grijs	-
3	1	3003	7	kuil	92	Zs1	geel	grijs	leembrokken
3	1	3003	8	kuil	92	Zs1	bruin-grijs	grijs	-
3	1	3003	9	kuil	92	Zs1	geel	donkergrijs	-
3	1	3003	10	kuil	92	Zs1	geel	bruin	-
3	1	3004	0	paalkuil	14	Zs1	grijs	-	-
3	1	3005	0	kuil		Zs1	bruin	donkergrijs	-
3	1	3006	0	paalkuil		Zs1	donkergrijs	geel	-

proef-sleuf	vlak	spoor-nr.	vul-ling	spoor aard	diepte	tex-tuur	kleur	gevekt	opmerking
3	1	3007	0	kuil		Zs1	donkergrijs	geel	-
3	1	3008	0	paalkuil		Zs1	grijs	donkergrijs	-
3	1	3009	0	paalkuil		Zs1	zwart	-	-
3	1	3010	0	kuil	30	Zs1	donkergrijs	geel	-
3	1	3011	0	kuil	68	Zs1	licht geel	donkergrijs	-
3	1	3012	0	kuil		Zs1	donkergrijs	geel	-
3	1	3013	0	greppel	24	Zs1	donkergrijs	grijs	-
3	1	3013	0	greppel	24	Zs1	zwart	geel	-
3	1	3014	0	paalkuil		Zs1	donkergrijs	-	-
3	1	3015	0	greppel	48	Zs1	grijs	licht grijs	-
3	1	3015	1	greppel	48	Zs1	zwart	geel	-
3	1	3015	2	greppel	48	Zs1	donkergrijs	bruin	-
3	1	3016	0	paalkuil	20	Zs1	bruin	geel/grijs	-
3	1	3017	0	kuil		Zs1	donkerbruin-grijs	geel	-
3	1	3018	0	kuil		Zs1	donkerbruin-grijs	geel	-
3	1	3019	0	kuil		Zs1	donkergrijs	geel	-
3	1	3020	0	kuil		Zs1	licht bruin	geel/grijs	-
3	1	3021	0	kuil		Zs1	licht bruin	geel/grijs	-
3	1	3022	0	paalkuil		Zs1	grijs	geel	-
3	1	3023	0	paalkuil		Zs1	grijs	geel	-
3	1	3024	0	paalkuil		Zs1	grijs	geel	-
3	1	3025	0	kuil		Zs1	grijs	geel/bruin	-
3	1	3026	0	verstoring, natuurlijk	44	Zs1	bruin	licht grijs	PK?
3	1	3027	0	kuil	-4	Zs1	donkergrijs	bruin	-
3	1	3028	0	paalkuil		Zs1	donkergrijs	grijs	-
3	1	3029	0	paalkuil		Zs1	donkergrijs	grijs	-
3	1	3030	0	paalkuil	28	Zs1	donkergrijs	grijs	-
3	1	3031	0	paalkuil	26	Zs1	donkergrijs	grijs	-
3	104	3900	0	laag, ophoging		Zs1	licht bruin	grijs	bouwzand
3	104	3901	0	laag, ophoging		Zs1	licht grijs	geel/bruin	bouwzand
3	104	3902	0	laag, puin		Zs1	donker grijs	-	recente puinlaag
3	104	3920	0	laag, cultuurlaag		Zs1	bruin-grijs	-	plaggendek
3	104	3920	1	laag, cultuurlaag		Zs1	donkerbruin	-	plaggen
3	104	3931	0	laag, natuurlijk		Zs1	bruin	donkergrijs	vergraven
3	104	3940	0	laag, natuurlijk		Zs1	geel	-	-
3	104	3950	0	laag, natuurlijk		Zs3	licht grijs	-	-
3	104	3960	0	laag, cultuurlaag		Zs1	zwart	-	plaggendek?
3	104	3971	0	laag, natuurlijk		Zs1	grijs	donkergrijs	vergraven

Tabel 1: De sporenlijst.

4.3 Vondsten en monster

De onderstaande tabel 2 laat zien dat 4 van de 8 vondsten moderne gebruiksvoorwerpen zijn. Daarnaast zijn de vier kleine scherven van roodbakend aardewerk. Aangezien deze scherven zijn van aardewerk dat niet volledig is geglazuurd dateert het vroeg in de Nieuwe Tijd, ruwweg tussen 1500 en 1700. Wat de tabel echter vooral laat zien is hoe schaars het plangebied aan vondstmateriaal is, met inbegrip van het plaggendek waaruit ook geen metalen voorwerpen stammen.

Van het vermoedelijk oude spoor 3004 is een grondmonster genomen om eventueel hieruit materiaal voor ¹⁴C-analyse te verkrijgen. Aangezien S3004 het enige mogelijke oudere spoor is, is besloten deze mogelijkheid achterwege te laten.

spoor- vnr.	proef- nr.	proef- sleuf	verzamel- wijze	materiaal	periode	N	gewicht	opmerking
1	1007	1	coupe	KAW	NTV- NTM	1	2	wandscherf roodbakend, binnenzijde geglazuurd, buitenzijde niet
2	1004	1	coupe	KAW	NTV- NTM	2	5	1 x w roodbakend buitenzijde geglazuurd, binnen grijsbruine deklaag, 1 x fragm oor roodbakend aardewerk met groen glazuur
3	1006	1	aanleg	BKR	NTL	1	800	Klinker met maten 18,5 x 9 x 4,5
4	3920	3	aanleg	KAW	NTL	2	15	2 x bodem met standring, industrieel wit, kom?
5	3003	3	aanleg	KAW	NTV- NTM	1	10	wandscherf roodbakend van buiten geglazuurd, binnen spikkels glazuur
6	3920	3	aanleg	BKR	NTL	1	25	fragment moderne wandtegel, 20e eeuw

Tabel 2: Overzicht van de vondsten.

5. Conclusies en beantwoording onderzoeksvragen

5.1 Conclusies onderzoek

In de proefsleuven 1 tot en met 3 is geen sporen- of vondstconcentratie waargenomen van een woon-/ huisplaats of een grafveld. Het plangebied heeft een dik plaggendek, met name aan de oostzijde omdat daar een oorspronkelijke laagte in het landschap is opgevuld. Volgens het gereconstrueerde landschap van Valkenswaard omstreeks 1500 was dit een drassige laagte (Afbeelding 4) en waarschijnlijk was dat al eeuwenlang zo. Dit kan eventueel grasland zijn geweest waarin eventueel enkele drenkkuilen zijn uitgegraven, maar archeologische aanwijzingen hiervoor ontbreken in het proefsleuvenonderzoek. Het was voor de laat-prehistorische agrarische samenlevingen in ieder geval geen vanzelfsprekende woonlocatie, die zochten hun woongronden hoger op de dekzandruggen. En dat zal ook zo zijn geweest voor de boerengemeenschappen uit de Romeinse Tijd en Vroege tot Volle Middeleeuwen.

Binnen het terrein zijn weliswaar verspreid voorkomende sporen van kuilen, paalgaten en twee greppels, maar aangezien zij zijn opgevuld met de grond van het plaggendek zijn zij jong. Ze dateren uit de Nieuwe Tijd van na 1500 na Chr. Dat geldt ook voor het kleine deel muuruitbraak. Maar dit geringe aantal sporen en vooral ook het zeer spaarzaam aanwezige vondstmateriaal geven aan dat hier geen evidente, behoudenswaardige archeologische nieuwtijdse vindplaats is gelegen.

5.2 Recapitulatie PvE-onderzoeksvragen

Algemene vragen IVO-P:

1. Zijn binnen het plangebied één of meer archeologische vindplaatsen aanwezig?

In twee van de drie proefsleuven zijn verscheidende sporen gedocumenteerd en onderzocht. Zij behoren op een na allemaal te worden gedateerd in de Nieuwe Tijd C en zij behoren niet tot een huiserf of ambachtelijke zone. In de drie proefsleuven zijn geen vondstconcentraties geconstateerd, dus zulke vindplaatsen lijken te ontbreken. Aangezien nauwelijks potscherven en geen fragmenten natuur- of vuursteen, of metalen voorwerpen zijn gevonden in het plaggendek, is het zeer aannemelijk dat geen nederzettingsterrein of kampement heeft gelegen binnen het plangebied.

Dat geldt ook voor de nieuwe tijd, de hiertoe behorende paalsporen, kuilen en greppels zijn de archeologische weerslag van activiteiten in het agrarisch cultuurlandschap. Daartoe behoort ook het plaggendek, dat in de loop van de nieuwe tijd is opgebracht als bemesting van de akkers.

2. Wat is de lithologische, lithogenetische en geologische bodemopbouw van het plangebied?

De bodemopbouw binnen het plangebied komt overal grotendeels met elkaar overeen. In proefsleuf 1 is van boven naar beneden waargenomen: opgebrachte grond vanwege bouwrijp maken, voormalige bouwvoor, plaggendek, B-horizont, en C-horizont. In de twee andere proefsleuven zijn her en der nog een E-horizont aanwezig en is een sterk humeuze laag in het plaggendek te onderscheiden. Het betreft allemaal zand. En dat is natuurlijk het gevolg van de lage dekzandrug waarop het plangebied is gelegen.

3. Kan binnen het plaggendek en/of oude akkerlagen een stratigrafie worden onderscheiden? Vanaf wanneer is het plaggendek aangelegd?

Binnen het plaggendek zijn drie verschillende lagen van elkaar onderscheiden. Wat opviel was dat de bovenste laag sterk humeus is en dat in de onderste laag nog plaggen waarneembaar zijn.

Het plaggendek is in de loop van de nieuwe tijd opgebracht, maar dit is niet meer betrouwbaar te analyseren en beschrijven vanwege de afwezigheid van archeologisch vondstmateriaal in het plaggendek.

4. In welke mate is het onderzoeksgebied verstoord?

Het onderzoeksgebied is deels verstoord door de sloopwerkzaamheden van de voormalige autogarage. De verstoringen zijn waargenomen in proefsleuf 1.

5. Indien sporen en/of structuren aanwezig zijn, wat is de aard, omvang, datering, fasering en conserveringstoestand van de sporen en structuren?

In proefsleuven 1 en 3 zijn greppels, paalkuilen, kuilen, en een uitbraaksleuf aangetroffen. De sporen kunnen op basis van vondstmateriaal en spoorvulling vooral gedateerd worden in de Midden tot Late Nieuwe Tijd. Er is geen fasering. Door de jonge datering van de sporen verkeren deze in een goede conserveringstoestand.

6. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig en hoe is de conserveringstoestand van de verschillende vondstcategorieën?

Er zijn vier kleine scherven van roodbakkerd aardewerk, alsmede twee scherven van een bodem van industrieel wit-aardewerk. Het aardewerk is in kleine scherven opgebroken. Tevens zijn er twee stukken van subrecent bouwmetaal, een volledige klinker en een fragment van een recente wandtegels.

7. Wat is de datering van de archeologische vondsten, tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij en hoe is de conserveringstoestand?

Het weinige vondstmateriaal is op de klinker na erg gefragmenteerd. Het dateert allemaal na 1500 en vier stukken van de acht zijn waarschijnlijk 20^e eeuw.

8. Indien archeologische resten afwezig zijn: wat is hiervoor de verklaring?

Het plangebied ligt ter plaatse van een laagte in het oorspronkelijke dekzandlandschap. Dit is waarschijnlijk altijd een drassig gebied geweest, waarin vee kon worden geweid en eventueel hooi of riet worden geoogst, maar het was ongeschikt als woongrond of voor funeraire praktijken. In de Nieuwe Tijd is dit deel van het landschap ontgonnen tot akker door het egaliseren en op te hogen met plaggen. In het onderzoeksgebied zijn archeologische resten aangetroffen, maar zowel sporen als vondstmateriaal is jong, aangezien zij zijn opgevuld met de grond van het plaggendek.

9. Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel horizontaal als verticaal / stratigrafisch?

De archeologische resten zijn aangetroffen in het westen en noordoosten van het plangebied, respectievelijk in proefsleuf 1 en proefsleuf 3. De sporen bevinden zich in de top van het dekzand, maar zij zijn ingegraven vanuit het plaggendek. Vondstmateriaal komt uit de sporen en het plaggendek dat zich boven het dekzand bevindt.

10. Indien een vindplaats in het plangebied aanwezig is, kan een relatie, en zo ja welke, worden gelegd tussen de vindplaats in het plangebied en die in de omliggende vindplaatsen?

Aangezien evidente archeologische vindplaatsen niet aanwezig zijn, is deze vraag niet te beantwoorden. Het plaggendek en de sporen van landgebruik uit de nieuwe tijd zijn onderdeel van het agrarisch cultuurlandschap rondom het dorp Valkenswaard.

11. Is sprake van een behoudenswaardige vindplaats op basis van de criteria voor het waarderen van vindplaatsen uit KNA 4.1?

Vanuit het perspectief van de archeologische monumentenzorg ligt binnen het plangebied een te waarderen archeologische vindplaats vanwege de sporen van het nieuwetijdse agrarisch cultuurlandschap, maar dit betreft geen behoudenswaardige vindplaats..

Het plaggendek is weliswaar een archeologisch spoor, maar dit is een archeologisch fenomeen dat rondom het plangebied ruim verspreid voorkomt en met de drie proefsleuven is dit fenomeen voldoende in kaart gebracht binnen dit plangebied.

12. Welk risico lopen de geconstateerde archeologische waarden door de voorgenomen versterking? Is behoud of verder onderzoek vanuit AMZ-perspectief gewenst?

Aangezien behoudenswaardige vindplaatsen niet aanwezig zijn, hoeft deze vraag niet te worden beantwoord.

13. Welke strategische en methodische aanbevelingen kunnen worden gedaan voor vervolgonderzoek?

Aangezien behoudenswaardige vindplaatsen niet aanwezig zijn, hoeft deze vraag niet te worden beantwoord.

14. Waar en in welke mate is deze locatie geschikt voor paleo-ecologisch en natuurwetenschappelijk onderzoek? Welke methoden zijn het meest kansrijk?

Aangezien behoudenswaardige vindplaatsen niet aanwezig zijn, hoeft deze vraag niet te worden beantwoord.

15. Hoe is de stratigrafie in antropogene zin? Is er sprake van loopvlakken, ophogingslagen of cultuurlagen? Wat zijn de kenmerken van de stratigrafische eenheden en wat is de datering? Wat was (waarschijnlijk) het niveau van het maaiveld in de onderscheiden archeologische perioden??

Tijdens het onderzoek zijn geen loopvlakken, ophogingslagen, of cultuurlagen aangetroffen. Deze vraag is dus niet van toepassing.

6. Waardering en AMZ-advies

In het plangebied is geen archeologische sporen- en vondstconcentratie van een huisplaats, nederzettingsterrein, kampement, of ambachtelijke zone gelegen. Daarentegen is wel een plaggendek aangetroffen die het resultaat is van het gebruik als agrarisch cultuurlandschap vanaf de Nieuwe Tijd. Geassocieerd met dit plaggendek zijn verscheidende paalsporen, greppels en enkele kuilen, die vooral gerelateerd lijken te zijn aan het gebruik van terrein als agrarisch cultuurlandschap in de Nieuwe tijd. Opmerkelijk is de schaarste aan (bemestings)afval en verloren voorwerpen in het plaggendek, zo zijn er nauwelijks potscherven en evenmin munten, nagels, nestels, knopen, fragmenten van tabakspijpen e.d. Wat dat betreft is de informatiewaarde laag. Het plaggendek is een archeologisch fenomeen dat rondom het plangebied ruim verspreid voorkomt en met deze drie proefsleuven is dit fenomeen binnen het plangebied voldoende in kaart gebracht.

Aangezien het plangebied een plaggendek omvat met daarin sporen van greppels, kuilen en palen die waarschijnlijk het gevolg zijn van het agrarisch gebruik van het terrein is sprake van een vindplaats, die behoort te worden gewaardeerd aan de hand van Bijlage IV van de KNA (versie 4.1). Tabel 3 toont de resultaten van deze waardering.

De vindplaats is niet zichtbaar aanwezig en aangezien hierover ook geen verhalen rond gaan, is hier geen sprake van een belevingswaarde zodat hieraan geen score kan worden toegekend.

Het terrein was tot voor kort overbouwd en dit zal de ondergrond tot overwegend 0,8 m -mv hebben verstoord en dat zal vooral sporen uit de nieuwe tijd hebben beschadigd. De nieuwtijdssporen zijn ingegraven in het plaggendek, maar vanwege de grijze opvulling in een grijs gekleurd plaggendek zal een sporenvak vooral worden aangelegd in de top van de C-horizont, waardoor veel sporen zullen worden 'onthoofd' zodat de gaafheid wordt benadeeld. Vandaar een score van 2 punten. Het weinige vondstmateriaal betreft vooral anorganisch vondstmateriaal, ondanks de jonge datering zal zo goed als geen hout en bot goed bewaard zijn gebleven, zodat ook hieraan een score van 2 punten wordt toebedeeld. Met een totaalscore van 4 punten voor de fysieke kwaliteit is de vindplaats niet behoudenswaardig.

De inhoudelijke kwaliteit van deze vindplaats is niet zodanig dat die alsnog als behoudenswaardig kan worden aangemerkt. Een plaggendek uit de nieuwe tijd met sporen van het agrarisch landgebruik is niet zeldzaam. Vanwege het gebrek aan archeologisch vondstmateriaal en de wetenschap dat in de zandige plaggendekken weinig tot geen paleo-ecologisch materiaal bewaard blijft, is ook de informatiewaarde gering. De ensemblewaarde scoort gemiddeld omdat het vooralsnog niet doenlijk is om binnen deze nieuwtijds handelingen fasen of perioden te onderscheiden als gevolg van het gebrek aan dateerbaar archeologisch vondstmateriaal. En dat laatste maakt deze vindplaats ook niet representatief.

Al met al luidt de conclusie dat hier geen sprake is van een behoudenswaardige vindplaats.

Waarden	Criteria	Scores			totaal score
		hoog	midden	laag	
Beleving	Schoonheid				-
	Herinneringswaarde				
Fysieke kwaliteit	Gaafheid		2		4
	Conservering		2		
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid			1	5
	Informatiewaarde			1	
	Ensemblewaarde		2		
	Representativiteit			1	
Behoudenswaardig					nee

Tabel 3: Waarderingstabel van vindplaats 3 conform bijlage IV van de KNA (versie 4.1).

Dientengevolge luidt het advies hiervoor geen AMZ-maatregel af te kondigen anders dan dat de meldingsplicht voor een archeologische toevalsvondst of waarneming van kracht blijft (Erfgoedwet, artikel 5.10 Archeologische toevalsvondst). Aangezien het nooit volledig is uit te sluiten dat tijdens eventueel

grondverzet een archeologische toevalsvondst wordt gedaan, is het wenselijk de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht om hiervan zo spoedig mogelijk melding te doen bij het bevoegd gezag, de gemeente Valkenswaard, en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Literatuur en digitale bronnen,

Literatuur

BECKERS, I.S.J., 2020: *Parallelweg Noord 10, Valkenswaard, gemeente Valkenswaard: een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase*, Utrecht (Bureau voor Archeologie Rapport 838).

BERKVENS, R, 2012: *Beleidsplan Archeologische Monumentenzorg, gemeente Valkenswaard*, Eindhoven (SRE Mileudienst).

DIEPEN, L. VAN, EN D. HAGENS, 2017: *Archeologisch bureau- en verkennend veldonderzoek, door middel van boringen Valkenierstraat 43 te Valkenswaard*, Aeres Milieu projectnummer AM16209. Roermond.

MOSTERT, M., 2015: Valkenswaard (NB), Unastraat. Definitief Archeologisch Onderzoek, Den Bosch (BAAC-rapport F-10.0053).

PEELS, W., 2019: *Archeologische en cultuurhistorische inventarisatie, Parallelweg-Noord 10 (Driessen), Valkenswaard*, Heemkundekring Weerderheem HKK191018. Valkenswaard.

ROODENBURG, F., 2020: *Programma van Eisen Valkenswaard Parallelweg-Noord 10*, Utrecht (Bureau voor Archeologie PvE nummer 81).

SIJS, N. VAN DER, 2010: *Etymologiebank*, <http://www.etymologiebank.nl>.

THEUWS, F., M. VAN DER HEIDEN, J. VERSPAY, 2011: *De archeologie van de Brabantse akkers. Toelichting aan de hand van het onderzoek van de Universiteit van Amsterdam in Veldhoven*, Amsterdam (Themata 4).

Afbeeldingen, kaarten en bijlagen

Lijst afbeeldingen

Afbeelding 1: Kaart Fysisch Landschap van de Erfgoedkaart van de A2 en Kempengemeenten. Bron: figuur 5 van Roodenburg 2020.	7
Afbeelding 2: Boorpuntenkaart van eerder uitgevoerd archeologisch booronderzoek. Bron: figuur 7 van Roodenburg 2020.	8
Afbeelding 3: Dwarsprofiel met interpretaties. Bron: figuur 8 van Roodenburg 2020.	8
Afbeelding 4: Reconstructie van Valkenswaard en omgeving rond 1500 n. Chr., gemaakt door de heer H. Melotte. Het plangebied lag ter hoogte van de omcirkelde N. (Peels 2019). Opmerkelijk is de weergave van deze omgeving als een drassig areaal. Bron: Roodenburg 2020, figuur10.	10
Afbeelding 5: Locatie bij benadering van het plangebied op de kadastrale minuutkaart uit de periode tussen 1811 en 1832 ('Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed'; Valkenswaard, sectie B, blad 2).Bron: Roodenburg 2020, figuur 11.	10
Afbeelding 6: De gegraven proefsleuven in het plangebied, waarvan de vlakdekkende bodemverstoringen zijn gearceerd.	12
Afbeelding 7: Profielkolom van proefsleuf 1. Bron: Vestigia.	14
Afbeelding 8: Profielkolom van proefsleuf 2. Bron: Vestigia.	15
Afbeelding 9: De allesporenkaart van proefsleuf 1.	16
Afbeelding 10: De allesporenkaart van proefsleuf 3.	16
Afbeelding 11: De coupe van de twee greppels in proefsleuf 3; gemarkeerd door de rode pijlen met links S3015 en rechts S3013. De gele pijl wijst naar S3016. Bron: Vestigia.	18

Afbeelding 12: De coupes van het mogelijk oudere paalspoor S3004 (links) en de mogelijke zandwinningskuil S3003 (rechts). Bron: Vestigia..... 18

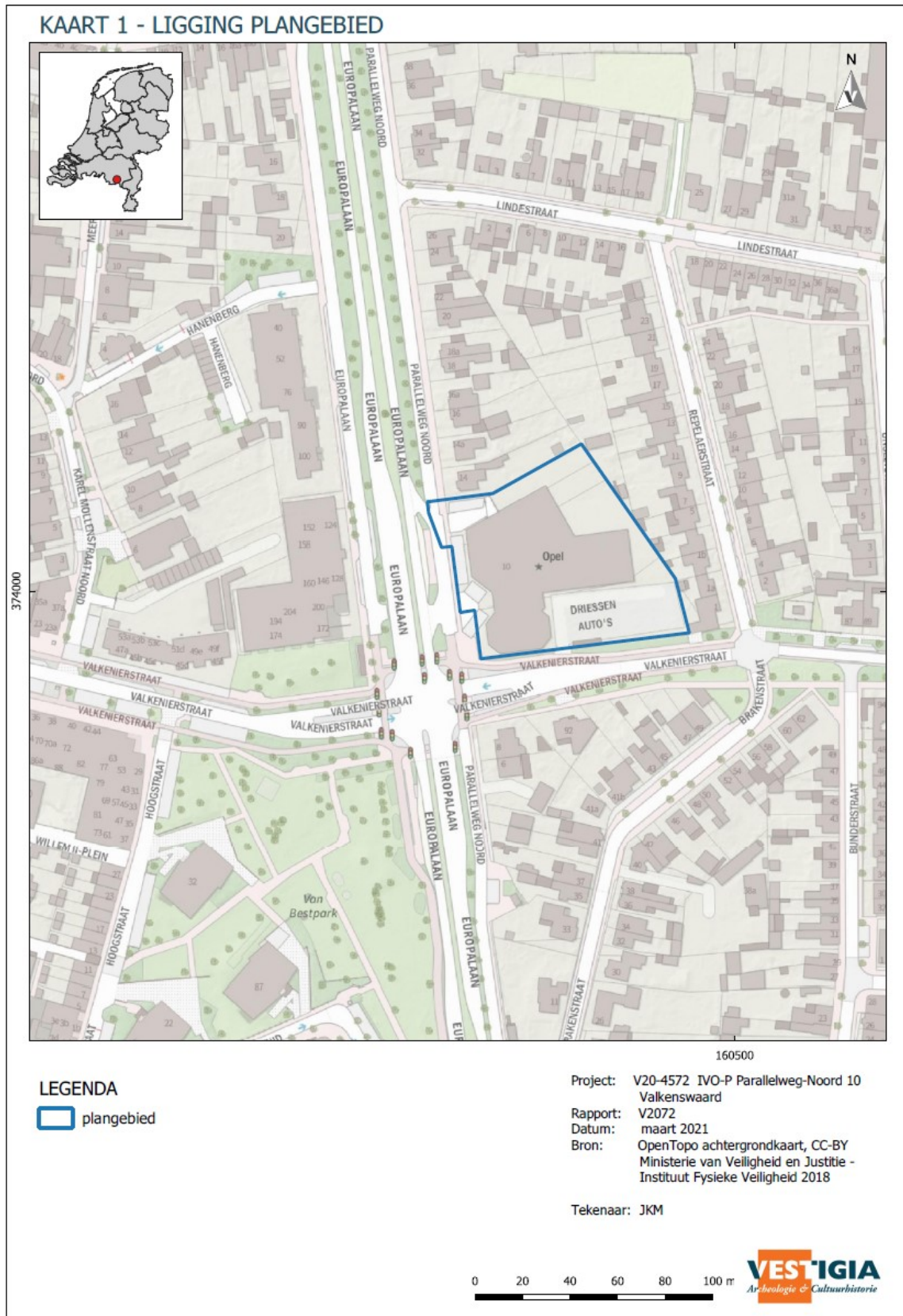
Lijst kaarten

- Kaart 1: Ligging plangebied
- Kaart 2: Alle puttenkaart
- Kaart 3: Alle sporenkaart

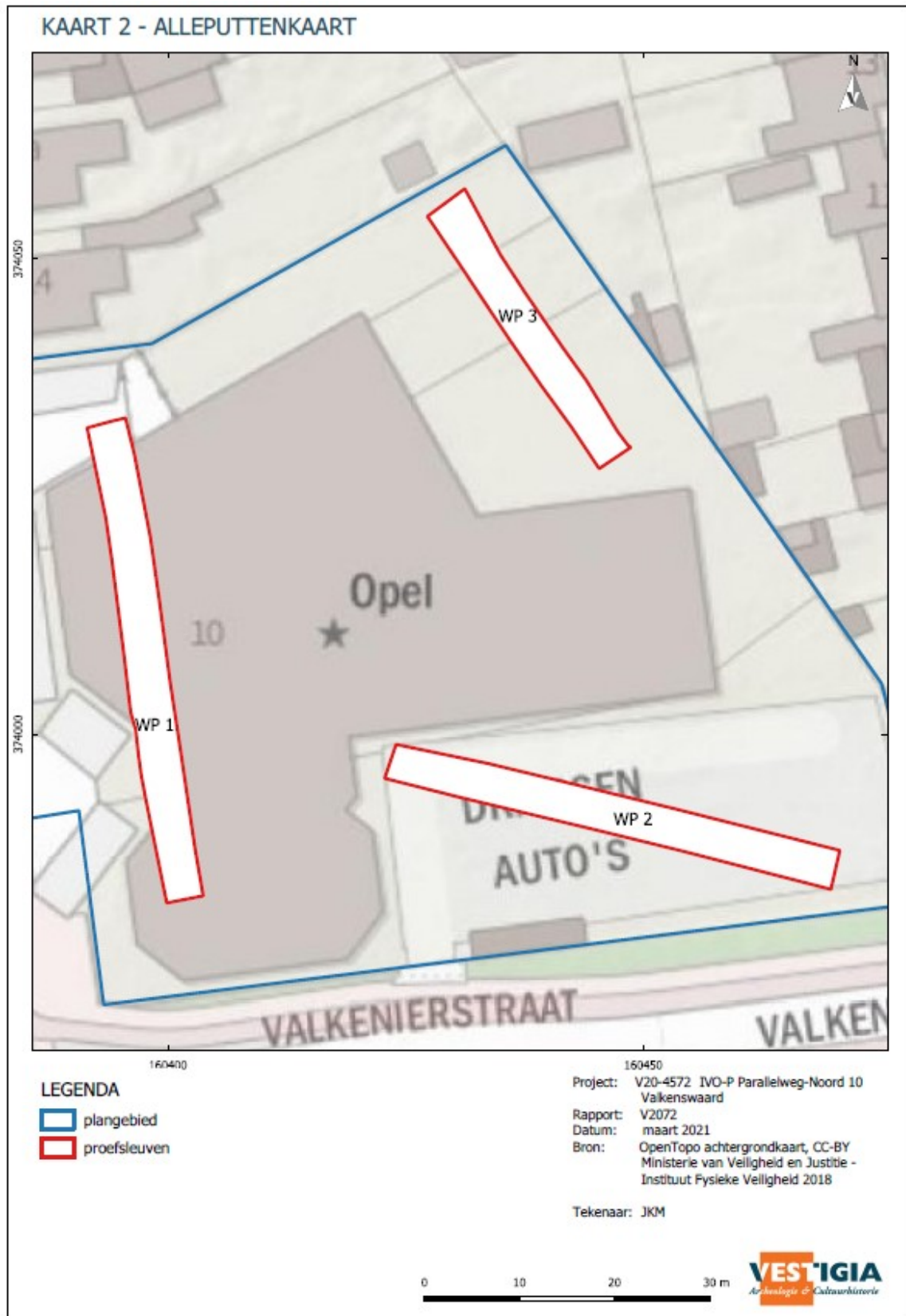
Bijlagen

- Bijlage 1: Overzicht van archeologische en geologische perioden

Kaart 1

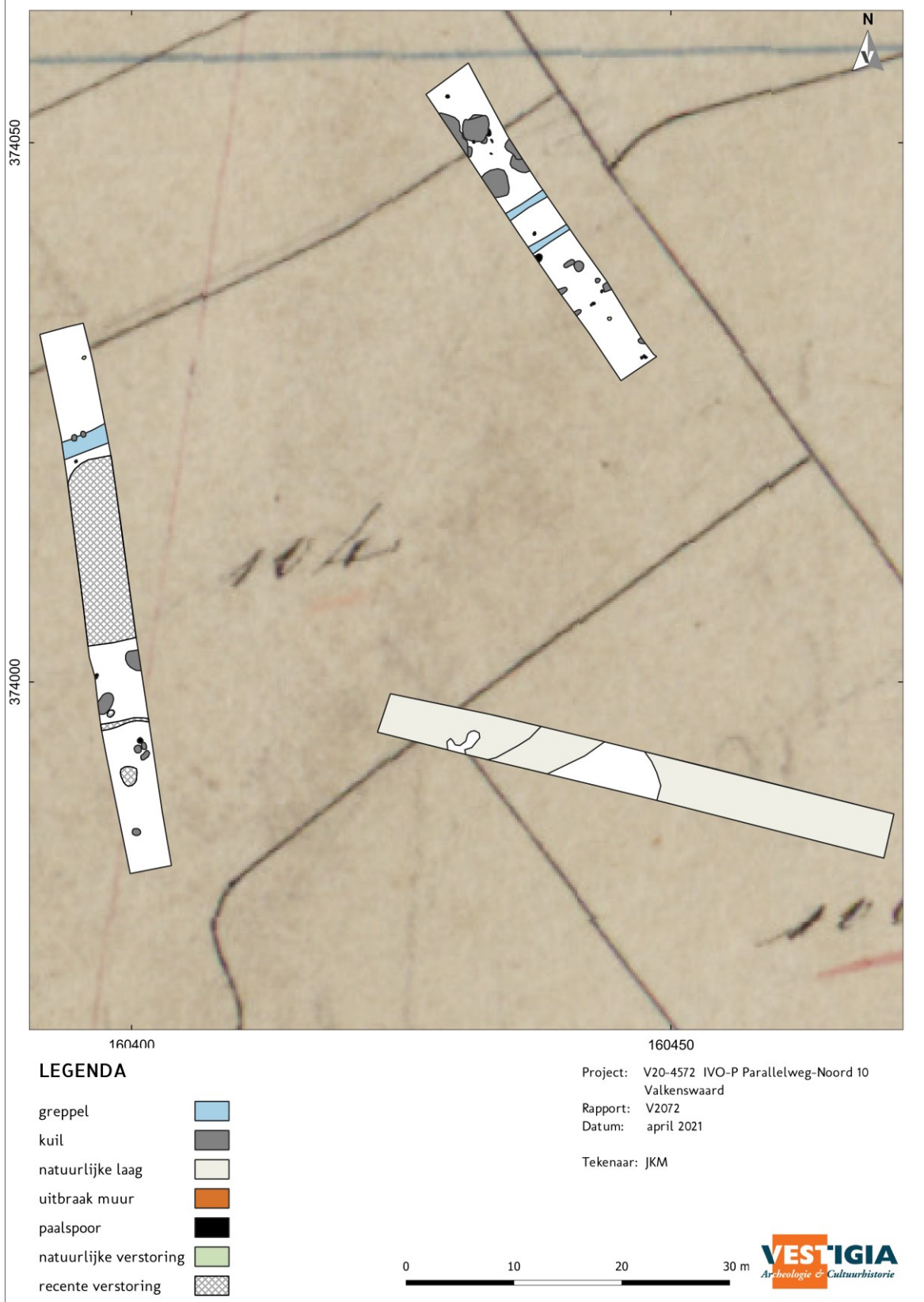

Kaart 2

Kaart 3

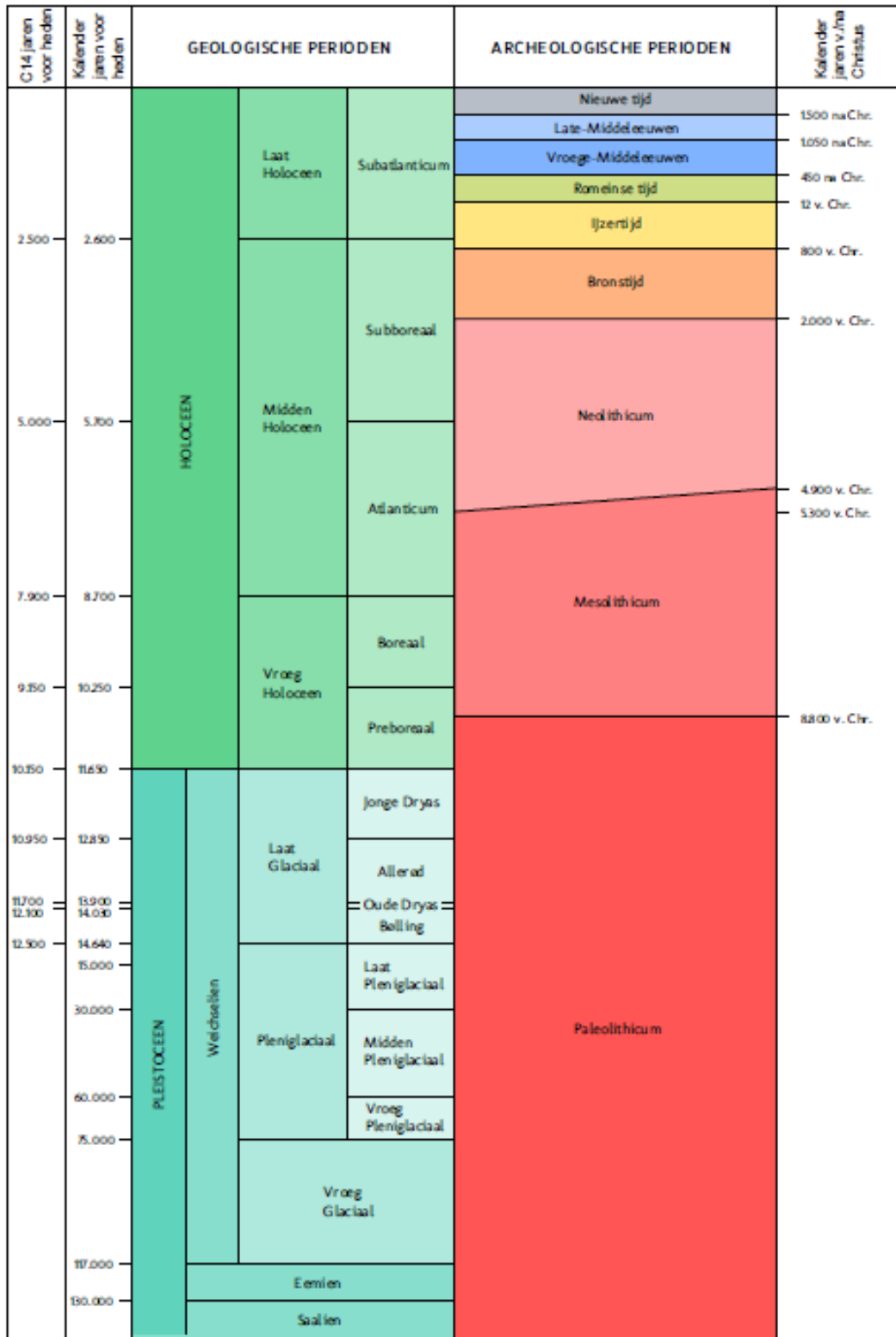
KAART 3.0 - ALLESPORENKAART

Bijlage 1

Overzicht van archeologische en geologische perioden

C14 ouderdommen en gekalibreerde ouderdommen van het Holocene volgens Van Geel et al. (1980/1981), C14 ouderdom van het Laat Glaciaal volgens Hoek (2010/2010) en gekalibreerde ouderdommen van het Laat Glaciaal volgens Raemakers et al. (2006). Overige pleistocene chronostratigrafie volgens Westerhoff et al. (2003). Archeologische perioden van de prehistorie volgens Louwe Kooijmans et al. (2005) en overige archeologische perioden volgens Archis.

Periode	Van - tot
Vroeg-Paleolithicum	tot 300.000 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	300.000-35.000 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	35.000-8800 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	88.00-7100 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	7100-6450 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	6450-4900 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	5300-4200 voor Chr.
Midden-Neolithicum	4200-2850 voor Chr.
Laat-Neolithicum	2850-2000 voor Chr.
Vroege-Bronstijd	2000-1800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	1800-1100 voor Chr.
Late-Bronstijd	1100-800 voor Chr.
Vroege-IJzertijd	800-500 voor Chr.
Midden-IJzertijd	500-250 voor Chr.
Late-IJzertijd	250-12 voor Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	12 voor-70 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	70-270 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	270-450 na Chr.
Vroege-Middeleeuwen	450-1050 na Chr.
Late-Middeleeuwen	1050-1500 na Chr.
Nieuwe Tijd A	1500-1650 na Chr.
Nieuwe Tijd B	1650-1850 na Chr.
Nieuwe Tijd C	1850-1950 na Chr.

This text was set using the following freely available font software:

Allerta Copyright (c) 2010, Matt McInerney (<http://pixelspread.com>),
with Reserved Font Name Allerta.

Inconsolata_dz Copyright (c) 2006, Raph Levien (<http://www.levien.com>),
with Reserved Font Name <Inconsolata>.
Copyright (c) 2009, David Zhou (<http://blog.nodnod.net/>)
with Reserved Font Name <Inconsolata_dz>.

Molengo_Vestigia Copyright (c) 2007, Denis Moyogo Jacquerye,
with Reserved Font Name <Molengo>.
Copyright (c) 2011, Vestigia BV Archeologie & Cultuurhistorie (www.vestigia.nl),
with Reserved Font Name <Molengo_Vestigia>; available at www.vestigia.nl/fonts.

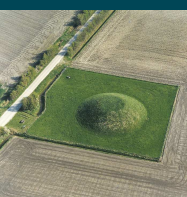

This Font Software is licensed under the SIL Open Font License, Version 1.1.
The license is available with a FAQ at: <http://scripts.sil.org/OFL>

Vestigia BV *Archeologie & Cultuurhistorie*
Spoorstraat 5
3811 MN Amersfoort
Nederland

Telefoon 033 277 92 00
E-mail info@vestigia.nl
Website www.vestigia.nl

K.v.K. Gooi- en Eemland 32078894

Erfgoedingenieurs

“Engineering the past, creating the future”

